

Figuur 4 Een werkster van de kokermier *Myrmica schencki* op een nestkokertje, Rucphense Heide (foto Jap Smits)

Boekbesprekingen

P. Wegnez, D. Ignace, V. Fichet, M. Hardy, T. Plume & M. Timmerman 2012. Fourmis de Wallonie (2003-2011). Publication du Département de l'Étude du Milieu Naturel et Agricole (SPW-DGARNE). Série Fauna – Flore – Habitats no. 8, Gembloux. 272 pp. ISBN 3637880458. € 20,00. Het boek is te bestellen door een e-mail te sturen naar: joelle.burton@spw.wallonie.be

In het vorige nummer van Forum Formicidarum (FF 14 (2): 16-18, 2013) werd de nieuwe atlas van de Belgische – dus zowel de Waalse als de Vlaamse – mierensoorten al besproken (Dekoninck et al. 2012). In hetzelfde jaar verscheen ook een boek over het voorkomen van mieren in Wallonië. Dubbelop? Nee, zeker

niet. Het boek *Fourmis de Wallonie* biedt veel meer dan de stippenkaarten en korte schets van de biologie van de soorten waaruit de Belgische verspreidingsatlas bestaat. Voor wie de Franse taal machtig is, is het een zeer leesbare en informatieve aanvulling op de boekenplank.

Centraal staan de 87 soortbeschrijvingen waarbij telkens foto's, een stippenkaart (gebaseerd op waarnemingen in de periode 2003-2011) en een fenogram van de bruidsvluchten staan afgebeeld. De tekst omvat een beschrijving van de soort, gelijkende soorten, de habitat, voedselvoorkeur, de koloniestructuur, hoe ze te zoeken en de verspreiding in Wallonië. De foto's zijn steeds van opgeplakte werksters uit een collectie, soms aangevuld met een afbeelding van opgeplakte geslachtsdieren, de mieren in het veld, een voorbeeld van een biotoop of een nest.

Waardevol is de sleutel tot alle soorten, die goed geïllustreerd wordt met foto's van collectie-exemplaren waarbij pijltjes de kenmerken uit de sleutel aanwijzen. Vrijwel alle Nederlandse soorten staan in deze tabel. Ook het inleidende hoofdstuk van circa 50 pagina's over de systematiek, biologie, relaties en het verzamelen en een collectie aanleggen is een prima overzicht.

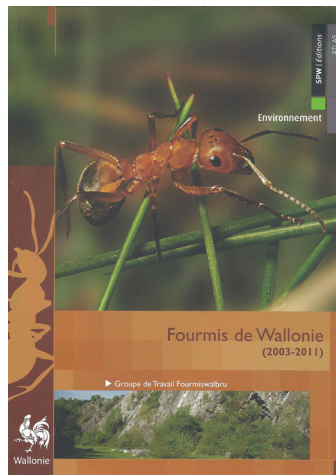
Samen met het recent verschenen boek over de Franse mieren (Blatrix et al. 2013; zie de bespreking hierna) is er nu een serie actuele publicaties over de mierenfauna ten zuiden van ons land, en dat is mooi om eventuele zuidelijke nieuwkomers te kunnen herkennen en nuttig voor iedereen die ook wel eens tijdens vakanties mieren verzamelt.

Verwijzingen

Blatrix R., C. Galkowski, C. Lebas, P. Wegnez 2013. *Guide de fourmis de France*. – Délachaux & Niestlé.

Dekoninck W., D. Ignace, F. Vankerhoven & P. Wegnez 2012. *Verspreidingsatlas van de mieren van België / Atlas des fourmis de Belgique*. – Bulletin S.R.B.E./K.B.V.E. 148: 95-186.

**Jinze Noordijk, EIS-Nederland, Postbus 9517, 2300 RA Leiden,
jinze.noordijk@naturalis.nl**

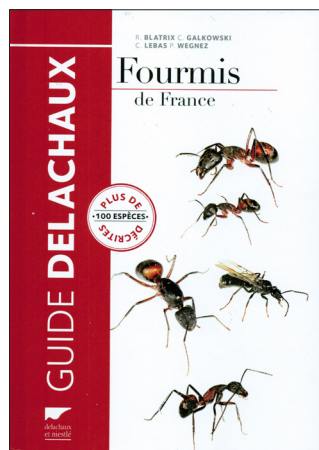
R. Blatrix, C. Galkowski, C. Lebas & P. Wegnez 2013. *Fourmis de France*, de Belgique et du Luxembourg. Delachaux & Niestlé. 287 pp. ISBN 978-2-603-01899-6. € 32,00.

Toen ik *Fourmis de France* bij Natuur en Boek in Naturalis in Leiden zag liggen en inkeek, was ik meteen enthousiast en kocht het.

Per twee pagina's wordt één soort of geslacht beschreven, met ten minste twee foto's, een verspreidingskaartje en een balkje waarop de uitvliegmaanden worden getoond. In het boek worden alleen werksters behandeld. Alle illustraties zijn foto's, die helaas vaak aan de kleine kant zijn. Er zijn twee determineermogelijkheden: één die start met het onderscheid in grootte en kleur en één volgens de klassieke methode, met op het linkerblad de sleutel en op het rechterblad verhelderende foto's. Verder zijn er een inleidend hoofdstuk van 37 pagina's over van alles over mieren, een register en een begrippenlijst. Een literatuurlijst ontbreekt vreemd genoeg. De auteurs gebruiken bij het determineren de wetenschappelijke terminologie (méso-propodéal, tergite, gastre, fémur, enzovoorts) en dus geen Franse woorden; deze termen worden wel duidelijk geïllustreerd in de overzichtstekeningen aan het begin van de sleutel.

Ik ben ten aanzien van veel foto's enthousiast. Bijvoorbeeld de zeer duidelijke foto's van lastige kenmerken bij de *Myrmica*'s. Op foto's waar het om de beharing gaat zijn die haren echter niet altijd zichtbaar, zoals bij *Formica pratensis* en *F. truncorum*. Bovendien ontbreken bij de meeste foto's bij de determineertabellen pijltjes die zouden moeten aangeven waar je op moeten letten.

Bij het determineren worden mijns inziens erg weinig bruikbare kenmerken gebruikt, terwijl veel waarde wordt gehecht aan kleur. Dit laatste is gevaarlijk, daar kleur niet stabiel is binnen een soort. Deze varieert al naar gelang leeftijd van zowel de levende als dode mieren (bv. Boer 2008, 2013). Hetzelfde geldt ook een beetje voor mat en glanzend. Als je een mier onder de microscoop bekijkt, kan hij glanzen (mede vanwege de belichting), terwijl hij in het veld mat lijkt te zijn. Zo word je op het verkeerde spoor gezet bij het determineren van *Aphaenogaster spinosa*, die 'mat' wordt genoemd, maar juist glanst, zeker van opzij.

In totaal worden in dit boek 100 soorten beschreven, terwijl het aantal soorten dat in Frankrijk voorkomt 208 is! Dit is de grote tegenvaller van het boek, want determinatie van die 108 niet beschreven soorten is vrijwel onmogelijk. Ze worden wel genoemd in de tekst, bij de beschrijving van de soort die er het meest op lijkt, maar daar blijft het meestal bij. Enkele malen wordt alleen het geslacht beschreven (waarbij het geslacht *Cryptopone* bij het geslacht *Hypoponera* wordt ondergebracht). Een uitzondering hierop vormt het genus *Temnothorax*, waarvan alle soorten worden beschreven en geïllustreerd; en dat is weer een groot pluspunt van het boek. Maar soorten als *Formica pressilabris*, *F. aquilonia*, alle *Chthonolasius*-soorten, *Lasius psammophilus*, *Myrmica gallienii*, *M. rugulosa*, *Stenammas westwoodi*, *Leptothorax muscorum* en *L. gredleri* kun je niet met het boek determineren.

Soms wordt heel België als verspreidingsgebied ingekleurd, terwijl de soort in het grootste deel van België ontbreekt, zoals *Camponotus ligniperda*, *Polyergus rufescens*, *Temnothorax unifasciatus*, *T. affinis* en *T. parvulus*. Dit soort verspreidingskaartjes kunnen gemakkelijk verkeerd worden opgevat. Het kaartje van *Plagiolepis pygmaea* is ook die van *P. taurica*, terwijl dat niet wordt vermeld. Vaak betreft het verspreidingskaartje een heel genus. Verspreidingskaartjes van enkele niet zo erg zeldzame soorten als *Tapinoma subboreale*, *Formica polyctena* en *Camponotus herculeanus* ontbreken. Ik neem verder aan dat de vliegmaandenbalk alleen slaat op de beschreven soort en niet op de soorten die in dezelfde beschrijving worden genoemd.

Al met al vind ik het een aardige aanwinst voor mijn mierenbibliotheek, vooral vanwege de foto's, maar wie er mee wil determineren, zal geregeld in de onzekerheid blijven hangen.

Verwijzingen

Boer, P. 2008. *Plagiolepis obscuriscapa* Santschi, 1923, a junior synonym of *Plagiolepis pygmaea* (Latreille, 1798) (Hymenoptera: Formicidae: Formicinae) and the use of pigmentaton as discriminating character in ant taxonomy. *Zoölogische Mededelingen Leiden* 82: 485-488.

Boer, P. 2013. Revision of the European ants of the *Aphaenogaster testaceopilosa*-group (Hymenoptera: Formicidae). *Tijdschrift voor Entomologie* 156: 57-93.

Peter Boer, Gemene Bos 12, 1861 HG Bergen, p.boer@quicknet.nl